

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ PÜNKTLICHKHEIT (ПУНКТУАЛЬНІСТЬ) У ТВОРАХ ТОМАСА МАННА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ “БУДДЕНБРОКИ” ТА “ЧАРІВНА ГОРА”)

Корольова Наталія Олександрівна
Кандидат філологічних наук
асистент кафедри німецької філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Україна, м. Івано-Франківськ

Лексика в сукупності її семантичних зв'язків є важливою складовою системи засобів відображення ментальності німецького народу у творах Т. Манна. Для досягнення її своєрідності важлива як вся сукупність слів, так і їх значення, образотворчі можливості і т.д [1, с. 65]. Семантика лексем, що відображають ментально-поведінкові норми та ментально-психологічні характеристики персонажів творів як суб'єктів ментальності німецького народу нами розкривається за допомогою семантичних складових лексико-семантичних полів. Лексико-семантичне поле – це сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю вираження певного поняття [9, с. 59]. Базисне для поля поняття є ідеальним елементом, тоді як інтегровані у поле слова, що знаходяться у певних відношеннях одне з одним, є його матеріальним втіленням.

Лексика, що характеризує “порушення пунктуальності” в німецькій культурі спрямована на характеристики раннього приходу або здійснення дій, що відображено у мові: *unpünktlich – vorher, zu früh, verfrüht*; пунктуальність асоціативно пов'язана в німецькій культурі із внутрішньою потребою планувати події (*sich verspäten – später als geplant*). Явище **Pünktlichkeit** у німецькій лінгвокультурі пов'язано з поняттями **порядку** (Ordnung), **дисципліни** (Disziplin), **часу** (Zeit), **відповідальності** (Verantwortung) [3, с. 7].

Особливість відображення **пунктуальності** у романі “Будденброки” полягає у специфіці німецької лінгвокультури, що реалізує його сприйняття як гранично близьке із **точністю (Genauigkeit)** та **педантичністю (Akribie)** [8, с. 124]. Ядром лексико-семантичного поля зазначеного поняття є іменник *die Pünktlichkeit*. Периферію формують мовні одиниці, які характеризують сприйняття необхідності дотримуватись пунктуальності персонажами творів Т. Манна, а також відображають факти її порушення та зазначають відображення цього у свідомості героїв.

У наведеному нижче прикладі йдеться про надто довге очікування регулярного вечірнього пиття кави. Сприйняття такого запізнення у звичному розпорядку дня є проявом прагнення до пунктуальності та точності у всьому і прикладом вербально-контекстуального відображення цього поняття у творі. З цих міркувань і на основі спостереження за мовним матеріалом твору було виокремлено мовні одиниці, які є складовими лексико-семантичного поля **пунктуальності**:

Man hatte beim Kaffeetrinken ungewöhnlich lange gewartet, und man saß lange beieinander. Es war schon halb sieben Uhr, und über dem Priwal drüben begann sich die Dämmerung zu senken, als der Kommandeur sich erhob [0, S. 115].

Складовими лексико-семантичного поля поняття **Pünktlichkeit** у зазначеному фрагменті є іменник *die Uhr* (година, годинник). Завдяки точно вказаним орієнтирам у часі можна характеризувати сам факт порушення регламентованих норм дотримання часових стандартів стосовно тої чи іншої події. Одним із аспектів відображення поняття **Pünktlichkeit** у свідомості персонажів роману є *необхідність виконувати певні дії у відведений для них час*.

Відображення поняття **Pünktlichkeit** у часопросторі твору відбувається також завдяки лексемам, які генералізовано відбивають семантичний елемент запізнення, невчасного виконання певної дії: *zu spät* (занадто пізно), *aufhalten* (затримувати), *abhalten* (затримувати), *sich verspäten* (запізнюватися), *zu spät kommen* (запізнюватися). Розглянемо запропонований нижче фрагмент тексту:

- Wohin willst du, Jean!
- In die Bürgerschaft...Ich komme fast zu spät, die Geschäfte haben mich aufgehalten. ... Meinst du, dass dein Vater sich abhalten lässt! So alt er ist [10, S. 171].

У зазначеному фрагменті роману мова йде про Жана Будденброка, який, не зважаючи на політичні протести у місті, збирається йти на роботу, щоб не запізнитись. У цьому контексті до лексико-семантичного поля поняття ***Pünktlichkeit*** належать дієслова *zu spät kommen*, *aufhalten*, *abhalten*, які характеризують існуюче у свідомості персонажів роману як суб'єктів ментальності німецького етносу уявлення про нього як прагнення до дотримання встановлених часових регламентуючих норм.

В романі “Чарівна гора” **пунктуальність** у розумінні персонажів твору – це *необхідність чітко дотримуватися часових валоративних фіксованих координат* та реалізовувати всі дії відповідно до їх меж. Лексико-семантичне поле мовного відображення цього соціального фактора у романі формують мовні одиниці, які номінують усвідомлення необхідності виконувати дії у відведений для них час. У поданому далі фрагменті тексту роману мова йде про ставлення Йоахіма, одного з головних персонажів роману, до недотримання норм пунктуальності, навіть якщо це стосується вчасного приходу на сніданок:

Wie lange es dauerte, wußte er nicht. Als der Zeitpunkt gekommen war, ertönte das Gong. ...Er haßte und verachtete Unpünktlichkeit. Wie man denn vorwärtskommen wolle und gesund werden, um Dienst machen zu können, sagte er, wenn man sogar zu schlapp sei, um die Essenszeit einzuhalten. [11, S. 106].

У зазначеному контексті складовими лексико-семантичного поля є лексеми: *der Zeitpunkt* (момент), *die Unpünktlichkeit* (непунктуальність), *hassen* (ненавидіти), *verachten* (зневажати), *vorwärtskommen* (розвиватися), *kommen* (приходити), *einhalten* (дотримуватися), *schlapp* (в'ялий, слабкий). Виокремленні мовні одиниці відображають процеси свідомості персонажів, які стосуються відсутності вміння виконувати ті чи інші дії вчасно та їх інтерпретацію, як

показника неповноцінності людини, маркера її нездатності повноцінно функціонувати у суспільстві та розвиватись. Така форма розуміння **пунктуальності** у свідомості персонажів твору, молоді інтелігенції, яка живе в час перед Першою Світовою війною, вказує на базисну та ключову роль даного поняття у системі цінностей тогочасного німецького етносу.

У поданому далі фрагменті тексту йдеться про роздуми Ганса Касторпа, головного героя твору, який відійшов далеко від санаторію і раптово відчув загальну слабкість і відсутність змоги рухатися. Основний напрям його думок в цей час стосується того, що він не встигне вчасно прийти на доповідь, яка розпочнеться об 11 годині:

Und dabei soll ich Punkt elf Uhr zum Vortrag im Eßsaal sein. Das Spaziergehen hat hier sein Schönes, aber auch seine Schwierigkeiten, wie es scheint“ [11, S. 173].

Складовими лексико-семантичного поля у зазначеному контексті є іменники *die Uhr, der Punkt* та дієслово *sollen* (бути змушеним). Прагнення до пунктуальності є пов'язаним із факторами зовнішньої дійсності, які впливають на терміни, дати, моменти часу, коли повинна виконатись та чи інша дія. Пунктуальність є необхідною в силу впливу реалій навколишнього світу як запоруки чіткого та впорядкованого існування. Тому специфіка сприйняття поняття **Pünktlichkeit** у творі характеризує його в якості необхідності виконувати дії в регламентований для них час. Ця необхідність спирається на фактори зовнішньої дійсності та на прагнення впорядкування життєвих орієнтирів.

Література

1. Бетильмерзаева М.М. Ментальность в контексте информационного взаимодействия / Марет Мусламовна Бетильмерзаева // Научная мысль Кавказа. 2010. – № 1. – С. 64–71.
2. Гачев Г.Д. Ментальности народов мира / Георгий Дмитриевич Гачев М.: Алгоритм, 2008. – 541 с.

3. Зубкова Я.В. Концепт ПУНКТУАЛЬНОСТЬ в немецкой и русской лингвокультурах. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук: 10.02.04 “Германские языки”. Яна Владимировна Зубкова; Волгоградский государственный университет – Волгоград, 2003. – 22 с.

4. Історія європейської ментальності. Серія: Культурологія / за редакцією Петера Дінцельбахера. – К.: Літопис, 2004. – 722 с.

5. Нечаева Е.Ф. Языковое сознание и национальный менталитет (к вопросу о терминологии) / Елена Федоровна Нечаева // Лингвистика и межкультурная коммуникация. – № 2. – 2009. – С. 30 – 33.

6 Попко Л.П. Неологизация в языке как трансляция культурно-лингвистической национальной ментальности. / Людмила Петровна Попко. – К.: ГАРККиИ, 2008. – 360 с.

7. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем’єр, 2008. – 322 с.

8. Флаксман А.А. Немецкий язык как отражение ментальности его носителей: Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук: 10.02.04 “Германские языки” / Анна Александровна Флаксман ; Нижегородский государственный лингвистический университет имени Н. А. Добролюбова – Нижний Новгород, 2005.

9. Хакуй М.А. Лингвокогнитивные способы экспликации ментальности языковой личности Джона Голсуорси (на материале романа «Сага о Форсайтах»): Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук: 10.02.19 “Теория языка” / Марина Адамовна Хакуй; Адыгейский государственный университет – Майкоп, 2011. – 271 с.

10. Mann Th. Buddenbrooks. Verfall einer Familie / Thomas Mann. – Moskau: Verlag für fremdsprachige Literatur, 1956. – 735 S.

11. Mann Th. Der Zauberberg. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag GmbH, 1994. – 703 S.